

agere seu eamdem potentiam, et consequenter etiam eamdem ad extra operationem. Atque ita cum tota antiquitate exponunt S. Justinus in Dial. cum Tryphone, S. Irenaeus lib. III, cap. 6, patres primi Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum, S. Athanasius lib. cont. Sabellii Gregales, S. Hilarius lib. IV de Trin., denique et ipsa prima Sirmensis cont. Photinum formula, quam S. Hilarius lib. de Synodis exponit, ubi anathema dicit eis qui verba ista: *Facti nos hominem, etc.*, item: *Pluit Dominus a Domino*, non intelligunt de Patre et Filio, sed contendant sensum illorum verborum esse, Deum pluviam ignis et sulphuris a se ipso misisse. Hinc ex iam memoratis verbis cont. Photinum et arianos antiqui patres probant divinitatem Filii, et personarum pluralitatem in Deo.

S. P. Aug. audire luet Q. 59 in Gen. ET PLUIT DOMINUS A DOMINO (Moyses) qui scribebat dixit, ut *Dominus ejus a Domino ejus, Dominus noster a Domino nostro pluisse intelligatur, Filius a Patre*. Unde merito docet Jansenius, explodingnos esse istos novos hebraizantes (puta Cajetanum, Oleastrum, etc.), qui predicta verba exponunt per hebraismum, ut sensus sit: Dominus a se ipso pluit, vi et potentia propria, non intercurrentibus causis naturalibus, ut solet in aliis incendiis.

QUESTIO II. — QUID CENSENDUM DE EBRIETATE ET INCESTU LOT AC FILIARUM EJUS.

Dico 1. S. P. Aug. lib. XXII cont. Faustum, cap. XLII, cum incestum Lot figurate explicasset, subiungit: *Nec ideo tamen hoc factum vel ipsius Lot, vel ejus filiarum justificamus, quia significavit aliquid (Legem scilicet a persidis Iudeis inebriatum) quo futuram quorundam perversitatem prænuntiaret... proinde illud factum, cum in sacra Scriptura narratur, prophetia est; cum vero in illorum vita, qui hoc commiserunt, consideratur, flagitium est.*

Deinde factum mitigt cap. XLIII, immediate subdens: *Nec rursus tanta reprehensione atque accusationes digna est, quantum in casu Faustus inimicus et cœcus evomuit. Nefarie autem et execrabilis libidinis patrem et filias Faustus accusaverat.*

Deinde rationem annectit facte mitigationis: *Cum igitur ille ad conservationem generis prolem quererent (quia utique in eis humanus erat et naturalis affectus), nec se crederent inventire posse alios viros, velut exusto illa conflagratione orbe terrarum (neque enim discernere poterant, quousque ignis ille sœvierit), miscere se patri voluerunt.*

Hæc autem non dixit, ut filias Lot ab omni culpa excusaret, sed ut eas contra calumniam Fausti defendaret; subdit enim: *Potius quidem nunquam esse matres, quoniam sic uti patre, debuerunt... ab illo autem opere ita patrem abhorre sentiebant, ut id se impleturas esse non crederent, nisi ejus ignorantiam procurarent (per ebrietatem scilicet) qua factum est, ut nequidem de morte uxoris cogitaret, nec distinxerit an cum ea, an vero cum alia rem haberet, nec rei perfectæ evigilans fuerit recordatus.*

Denique cap. XLIV addit de Lot: *Culpandus est quidem, non tamen quantum iste incestus, sed quantum illa meretur ebrietas. Et apologiam suam concludens cap. XLV ait: Cum ergo in Litteris, quas isti reprehendunt, Deus huic facto nullum justitiae testimonium perhibuerit; qua dementia temeritatis hinc illas Litteras accusare contendunt, cum alii earum locis aperiissime inveniantur divinis præceptis ista prohiberi. Conformer ad haec.*

Dico 2: Non videtur Lot posse excusari a toto, respectu primæ ebrietatis (quamvis aliqui id ipsum facere conentur), cum dicat generaliter S. P. August, ipsum ideo esse culpandum, etc. Attamen a tanto ab interpretibus excusat, in tantum, ut in ea non nisi venialiter delinquisse asseratur.

Ratio primæ partis est, quia et illam primam ebrietatem prævidere potuit; cum esset vir totus hospitalis, et vino offerendo hospitibus ita assuetus, ut et filia ejus vim vini compertam haberent, atque ex eo unicum assumperint remedium circumveniendi patrem, etc.

Ratio secunda partis est, quia cum non sine ingenti ratione maxima esset tristitia obrutus, atque animi perturbatione commotus, paulo citius largiori, aut frequentiori hausti capi potuit, quam in illis circumstantiis existimasset.

Insuper vinum erat quod sibi in Segor comparaverat, cuius virtutem non ita probe perspectam fortassis habebat.

Resolutionem hanc etiam nobiscum tenuisse vindicent Origenes, et Theodoreus, quamvis pro contraria sententia adduci soleant ad Lot a toto excusandum. Nam in primis Origenes Hom. 5 in Gen., dicit: *Subjacet vero culpa, quod decipi potuit, quod vino nimis indulxit, et hoc non semel, sed iterum fecit.* Ergo non intendit ipsum ab omni ebrietatis culpa defendere. Deinde Theod., qui pro defensione Lot citatur Q. 69 in Gen., eodem loco resolutionem nostram insinuat dicens: *Ebrietas vero illa nonnullam habet reprehensionem venia temperata.* Nam ubi supponitur dari venia, asseritur subesse culpa. Ex his

Sequitur 1, quod secunda ebrietas Lot fuerit ipsi major peccatum: quamvis nec usque ad mortale excrevise videatur; cum Scriptura et SS. PP. in et post illum actum, pergent ipsum vocare justum.

Nec refert, quod loco supra cit. S. P. Aug. dicat: *Illud factum,... cum in illorum vita, qui hoc commiserunt, consideratur, flagitium est.* Quia non ibi de ebrietate agit, sed de incestu commiso.

Deinde quamvis de ebrietate ageret, commode intelligi posset quod ebrietas ex genere suo quidem sit flagitium; quod tamen propter allatas rationes hic non fuit nisi veniale peccatum.

Sequitur 2, quod a peccato non videantur posse excusari filiae Lot, que ex mutuo consilio et præmitate vinum frequentius patri præbuerunt, et illam ejus ebrietatem directe procuraverunt. Imo nequidem excusande videntur, etiamsi gratis daretur (id quod tamen falsum esse mox ostendemus) quod ex igno-

rancia invincibili concubitus patris appetiissent: quia equidem tunc scientes et votentes usæ fuissent medio malo, ut ad suum scopum pervenirent.

Dico 3. Lot nihil comiune habuit cum incestu formaliter filiarum suarum. Dico formaliter; quia cum illud factum supra flagitium vocet S. pater, si quis de omnibus illad dictum esse contendat, dicam consequenter, factum illud quidem fuisse flagitium formale respectu filiarum, non autem respectu ipsius Lot.

1. Quia Scriptura ipsa asserit, quod Lot prorsus ignoraverit illad, quod fecit, puta y. 53: *At ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit;* ergo signum est, quod omni rationis usu privatus, veluti brutum ad actum processerit, nec disreverit an cum uxore, an cum alia rem haberet, imo et ex ebrietate evigilans ignoraverit quid fecisset, sicut ebriosi quidam evigilantes ignorant rixas, quin et homicidia in formaliter ebrietate commissa.

2. Quia ad hos Scriptura textus reflectens Origenes supra cit. cum ad excusationem Lot dixisset: « *Non tamen eum insidiatum esse, aut violenter eripuisse pudicitiam filiarum, sed magis insidias passum, et arte circumscriptum... excusari namque potest, quod a concupiscentia et voluptatis crimen liber est; quia neque ipse voluisse arguitur, neque voluntibus consensisse.* » Cum, inquam, haec dixisset, subjungit: « *Nam et ipsa Scriptura mihi videtur pro eo quodammodo satisfacere, cum dixit: Nesciebat enim cum dormiret cum eis, et cum surgeret.* »

3. Quia id ipsum claris terminis asserit S. P. supra cit. dicens: *Culpandus est quidem, non quantum ille incestus, sed quantum illa merebatur ebrietas.*

4. Idem habet S. Irenaeus lib. IV, cap. 51, ubi dicit Lot esse excusandum ab incestu, quia non ex sua voluntate, neque ex sua concupiscentia carnali, neque sensuum, neque cogitationem hujusmodi generationis accipiens, consummavit typum, Legis scilicet, quam Iudei prostituerunt. Idem censent Chrysost., Ambros. et Theod.

5. Denique effectus malus ex causa positiva secutus, non imputatur in culpam (si tempore quo accidit non sit amplius in potestate agentis) nisi potuerit prævideri; atqui simile quid nec prævidere, imo nec leviter suspicari potuit Lot de filiabus suis, que inter brutales homines hactenus castissime vixerant; ergo. Et revera quis pater simile quid metuat a castissima, quin imo et a lubrica filia?

Unde dum S. Hieron. in QQ. heb. dicit: *Illud quod pro excusatione dicitur filiarum, eo quod palaverint deinceps genus humanum, non excusat patrem; intelligentus est de nævo infidelitatis, qua timebat, ne salvus non foret in Segor (ut dicitur y. 50), non autem de crimine incestus, quem nullo modo potuit prævidere.*

Si cui vero haec explicatio non arrideat, dicimus quod illa auctoritas (qua nec in istis questionibus semper propria Hieronymi est) cedere debeat auctoritatibus et fundamentis ante allegatis.

Dico 4. Sententia aperta S. P. Aug. supra cit. est,

quod filiae Lot non ab omni incestus peccato possint excusari.

Confirm. 1. Verisimile non est, tam crasso errore filias illas fuisse deceptas, ut putarent universum genus humanum una cum Sodomitis fuisse extinctum: nam tantummodo egressæ erant ex Segor, cuius incolas non interiisse sciebant.

2. Mons in quem fugerant erat integer; ergo signum erat, quod totus mundus non esset incendio consumptus.

3. Sub oculis earum patebant longe distantes amoenæ regiones, quas saltem indagare poterant et debebant, an essent incolis vacuae.

4. Scire poterant ab angelis esse prædictum y. 17, quod solæ regiones in valle consistentes essent exitio devote; et quidem solæ conterminæ, cum ibi ad Lot dictum esset: *Ne stes in omni circa regione.*

5. Noverant Abrahamum ejusque familiam esse justam, Deoque gratam; adeoque et illos pariter secundum iure salvatos.

6. Male se acturas, satisipse apprehenderunt, cum ad obtinendum scopum suum, inehriaverint patrem, a quo jejunio præmeditatum facinus se non impetravolas, facile prævidebant.

7. Poterant et debebant rogare patrem, an revera nullus virorum superasset, antequam facinus, quod omnis natura exhorret, attentarent.

8. Denique, quamvis secundum se licitus fuisse iste finis incestuosus, malitiam tamen contraxit a peccaminoso medio procuratæ ebrietatis paternæ, que certo fuit ingentissima.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. S. P. Aug. de illo filiarum facto supra dicit: *Neque enim discernere poterant, quousque ignis ille sœvierit.*

R. Mentem S. P. in favorem nostrum esse satis perspectam, ut patet ex ante dictis. Unde per illa verba tantum innuere voluit, quod præ turbatione, tristitia, desiderio prolis, per se discernere non poterint, nisi vel consulendo patrem, vel rectam rationem, etc., adeoque ad sumnum culpam illarum contra calumniam Fausti voluit extenuare.

Obj. II. S. Iren. excusato Lot, de filiabus ejus subdit: *Quapropter et illæ excusabiles sunt, arbitrantes se solas reliquias cum patre suo ad conservationem generis humani.*

R. Quod statim subjungat: *Et propter hoc CIRCUMVENIEBANT patrem.* Adeoque partim excusat, et partim eas accusat; sicut revera recte partim excusantur, partim accusantur quicunque alii ex ignorantia vincibili delinquentes, si haec non sit affectata.

Obj. III. Origenes supra cit. ad excusandum patrem, excusat et filias, adducens earum ignorantiam, ortam ex eo quod a patre audivissent, totum mundum aliquando incendio peritum, tumque subjungit: *Recuperandi igitur humani generis desiderium sumunt, atque instaurandi sæculi ex se dandum opinantur exordium... singulis ingressæ noctibus suscipiunt ab ignorantie conceptum; ultra non repetunt, non requirunt. Ubi hic li-*

bidiñis culpa? Ubi incestus crimen arguitur? Quomodo dabitur vitio, quod non iteratur facto? Vereor proloqui quod sentio; vereor, inquam, ne castior fuerit harum incestus quam pudicitia multarum. Ita Origenes.

R. Haec et similia ab Origene et aliquibus aliis esse dicta ad culpam illam extenuandam; quod ipsis servire poterat ad reprimendos impudicos, qui hoc exemplum in turpium suorum peccatorum defensionem de tempore in tempus assumpserant. Unde istis verbis tantummodo insinuat, in ipsis fuisse aliquam ignorantiam, eas non ita libidine fuisse ductas, sed potius amore prolixi ad reparandum genus humanum; castiorem fuisse (hoc est non ita directe libidinosum ex earum intentione) filiarum illarum incestum quam multarum erat praetensa pudicitia, quam inaniter jactabant.

Patet hoc ex ipso textu: *Quomodo dabitur vitio quod non iteratur facto?* Quid enim, an forsitan primum mortale non posse vitio verti asserit Origenes? Patet insuper clarius ex verbis intermediis in objectione omissis: *Et quamvis eis GRANDE CRIMEN VIDERESTUR furari concubitum patris, grandior tamen eis videbatur impietas, si humanae (ut putabant) posteritatis spem servata castitate delerent.*

Obj. IV. S. Chrysost. Hom. 44 in Gen. clarissime ipsas excusat dicens. *Non tam ex ebrietate et incontinentia haec facta sunt, quam ex tristitia. Nullus igitur audeat aut justum, aut justi filias condemnare. Quomodo enim non esset extremae dementiae et desipientiae, ut eos, quos divina Scriptura «ab omni» liberat «crimine», «imo pro quibus tantam apoligiam componit, nos innumeris peccatis pleni condemnemus?*

R. Et haec intelligi posse de extenuatione illorum peccatorum coram iis, qui istis exemplis abutebantur ad excusanda sua peccata, quibus hanc accusationem eo fine factam, dementiae vertit et desipientiae. Nam in primis supponantur haec esse facta non tam ex ebrietate et incontinentia, quam ex tristitia; juxta S. P. Aug. superius cit. *nec hoc virum justum decuit ad solatium suum, aut suarum filiarum.*

Deinde quamvis patrem propter ignorantiam facti liberet Scriptura ab incestuoso congressu, nihil tamen in objecta apologia dicit, quod ejus excusat ebrietatem: adeoque ubi S. Chrysost. dicit: *ab omni crimine, hoc de ebrietate intelligi nequit, sed accommodate tantum de omni crimine incestus.* Denique nec apologia scripturistica excusat filias inebriantes patrem, cum illud factum simpliciter referat. Ut vero earum extenuet incestum, unice asserit, quod major dixerit minori: *Nullus virorum remansit, etc.; sed non addit illud revera fuisse dictum, aut a juniori intellectum ex ignorantia invincibili, nec addere potuisse;* cum illam non fuisse invincibilem, supra clare ostenderimus.

Nec refert, quod Chrysost. addat: *Nullus audeat aut justum, aut justi filias condemnare;* quia cum sermonem suum cathedraticum dirigat ad eos, qui in materia ebrietatis et luxuriae magis rei erant, quam Lot aut filii ejus, recte dixit: *Nullus audeat, etc.* Sic

supponatur unus occidisse invasorem bonorum temporalium, et alter iniquum pudicitiae aggressorem; supponantur et duo alii sine ulla causa varios occidisse homines, qui exemplo priorum se velint excusare; recte his posterioribus dixerit: *Nemo vestrum audeat priores accusare. Porro hoc dicendo, priorum quidem extenuabo factum, sed non ideo eos ab omni crimen homicidii liberabo.*

Obj. V. S. Ambros. lib. I, de Abraham ubi excusat filias Lot propter ignorantiam, qua putabant nullum virorum superesse, et rectum finem (propagationis scilicet generis humani) quem unice sibi praeservaverant, tandem concludit: *Non ergo libidinis vitium fuit, sed generationis remedium, quod non puto criminis duci loco.*

R. Qui nec hic a S. Ambros. recedere vellet, dicere posset

1. Quod tantum dubitanter loquatur, dicens: *Non puto.*

2. Quod eas tantum velit excusare a peccato mortali (cum dicat *criminis loco*), quod est alterius indaginis, et a patribus vel interpretibus non adeo clare resolvitur.

3. Quod per illud crimen intelligat solam libidinem (cum dicat: *Non ergo libidinis vitium fuit*) quam non ita directe a filiabus Lot fuisse intentam fatemur: cum factum illud nunquam postea iteraverint et antea inter spurcissimos Sodomitas castissime vixisse.

Ceterum si haec alicui non sufficiant (salva tanto-
rum Patrum reverentia) S. P. Aug. supra relate sententiae adhaeremus, tum propter fundamenta ante allegata, tum quia nullum similis facti exemplum habebant, tum quia natura ipsa ab eodem crimen abhorret; adeoque saltem inconsulto patre, illud ipsum temerarie attentaran.

CAPUT XX.

Abimelech rex Geraræ rapit Sarum uxorem Abrahæ, sed, ob id reprehensus a Deo, eam cum magnis donis reddit intactam marito, quo orante, salus domini regis restituitur.

QUÆSTIO UNICA. — QUID ERUATUR EX HIS ABRAHAMIS VERBIS §. 42: *Vere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meæ.*

Dico 1. Principalis questio quæ hic moveri posset, est haec: An mendacii, aut prostitutionis conjugalis hic arguendus sit Abraham, aut Sara: sed cum illam discusserimus Q. II, cap. XII, ut confirmemus ibidem dicta, hic tantum inquirimus, quid ex allegatis verbis eruatur. Unde

Dico 2. Hinc colligitur 1. non licuisse illo tempore matrimonia inter fratrem et sororem: alioquin nec Abraham utiliter eo praetextu usus fuisset, ne interficeretur propter sororem; nec Abimelech §. 5 recte collegisset non esse ejus uxorem, ex eo quod ipse dixisset: *Soror mea est; et ipsa: Frater meus est.*

Colligitur 2. Conjugium in secundo gradu collateralium, sive lineæ transversæ (puta inter patrum et neptem) tunc non fuisse vetitum, aut inusitatum.

Confirm. ex S. P. Aug. lib. XXII cont. Faustum, cap. XXXV. *Cum igitur Abraham eo tempore viveret, quo equidem jam fratres [adeoque et sorores] ex utroque aut ex altero parente natos, neci conjugio non licebat, filios autem [adeoque et filias] fratribus, aliosque longiori gradu generis consanguineos, nulla lege, nulla potestate prohibita consuetudo jungebat: quid mirum, si sororem suam, id est, ex patris sui sanguine procreatam, habebat uxorem? Nam hoc ipsa reddenti sibi eam regi dixit de patre esse sororem, non de matre: ubi certe, ut sororem mentiretur, nullo jam timore cogebatur, quando jam ille uxorem ejus didicerat, et eam divinitus territus cum honore reddebat.*

Colligitur 3. Quam infundate arbitrentur Cajetanus, Liponanus, Oleaster, Soto alii recentiores, Sarum proprie fuisse sororem Abrahæ ex eodem proximo patre Thare, sed ex alia matre genitam, quasi fuisse fratrem et sororem germani, licet non uterini. Igitur particula vere non appellat ad sororem, sed ad asserti veritatem, quia nempe tunc temporis patruus et nepis vocabantur frater et soror. Cetera vide cap. XII, Q. II, ubi quoque objicibilia hie soluta sunt argumenta.

CAPUT XXI.

Nascitur Abraham ex Saræ toties promissus filius Isaac, quem ille circumcidit: Ismaelem cum Agar, Saræ monitu ac Dei jussu, domo abegat atque arctius fœdus init cum Abimelech.

QUÆSTIO UNICA. — UNDE NOMEN SUUM SORTITUS SIT ISAAC, ET AN SINE CULPA EJECTUS SIT ISMAEL CUM MATER SUA.

Dico. 1. Post hæc natus est Abrahæ secundum promissionem Dei de Saræ filius, eumque nominavit Isaac, quod interpretatur «risus». Riserat enim et pater quando ei promissus est, admirans in gaudio. Riserat et mater, quando per illos tres viros [angelos videlicet] iterum promissus est, dubitans in gaudio... «ex hoc ergo puer nomen accepit: nam quod risus ille non ad irridendum opprobrium, sed ad celebrandum gaudium pertinebat, natu Isaac et eo nomine vocato, Saræ monstravit; ait enim (§. 6): Risum fecit mihi Deus: quicumque enim audierit, «congaudebit» [vel, ut habet textus noster, «corridebit»] mihi. Ita S. P. Aug. lib. XVI de Civ. Dei, cap. 51.

Allegorice Christus designabatur dum Isaac nominabatur; ille siquidem ex eo nasciturus, erat futurus letitia et gaudium totius orbis; ut observat S. Ambros. lib. de Isaac, cap. 1.

Porro, ut habetur §. 7, Saræ faciat filium quem pepererat, ne supposititii partus suspicio esset, quemadmodum advertit S. Chrysost. Nec dimidiata mater haberi voluit, ut matres, quæ citra causam alieno lacte prolem nutriunt. Quo exemplo juxta S. Am-

bro. lib. I de Abraham, cap. 7, provocant feminæ meminisse dignitatis suæ, et alere filios suos: hæc enim matrum gratia, hic honos, hinc mutus crescit matrum affectus, scilicet in filios, et vicissim filiorum in matres.

Dico 2. Crevit igitur puer (ut dicitur §. 8) fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus; quod tune siebat anno circiter quinto; ut testatur S. Hieron. in tradit. heb. præsertim si proles esset unica, unice dilecta: quinquennis igitur tunc fuit Isaac.

Cur vero non in die, quo natus aut circumcisus est Isaac, sed in die ablactationis epulum fecerit, Cajetanus et recentiores rationem assignant, quia moris tunc erat, ut initium quo comedere primogenitus, et quasi jam per se vivere incipiebat, communi convivio celebraretur.

Ambrosius et Rupertus tropologice explicant, quod tunc ingens sit gaudium, cum homo non lacte, sed virtutibus et solidi sapientie cibo vescitur; nec aliter solvi questionem posse, censem S. P. Aug. Q. 50 in Gen., nisi ad aliquam spiritualem significationem referatur.

Dico 3. Cumque (§. 9) vidisset Saræ filium Agar Aegyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham §. 40: *Ejice ancillam hanc et filium ejus. Quod et ipse Abraham mox executus est, et quidem sine ulla culpa ex parte sua et suæ uxoris.*

Prob. quia Ismael ex invidia convivii tam solemnis, quod fecerat Abraham in ablactatione Isaac, collegit se esse privandum prærogativa primogeniturae, atque promissionis de semine benedicto, quam sibi, utpote primogenito et seniori, deberi putabat; adeoque oderat illum, et tam verbis quam verberibus subinde invadet. Unde S. P. Aug. tract. 11 in Joan. ait. *Quid mali fecerat Ismael pueru Isaac quia ludebat cum illo? Sed illa lusio illusio erat, illa lusio deceptio- nis significabat... unde et persecutionem illam vocat Apostolus, ad Galat. IV, 29.*

Quia vero Ismael non tam consilio proprio, quam matris suæ Agar instinetu hæc agere videbatur: merito Saræ, instigante Deo, postulata marito, ut exhaeredet improbus filius, et cum superba matre domo expellatur, ne crescentibus annis odium cresceret et invidia, eumque supplaret, oppimeret et occideret.

Obj. I. Puerilis lusus non mereretur tantam indignationem: atqui illo tempore Ismael non videtur fuisse nisi puer; ergo.

Prob. min. 1. Quia expulsa mater videtur cum humeris bajulasse, cum LXX legant: *Et posuit puerulum super humeros ejus.* Atqui puerulus, et quidem qui adhuc a matre bajulatur, non potuit tantam promereri indignationem; ergo.

2. Quia §. 13. Agar abiecit puerum subter unam arborum. Ergo signum est, quod adhuc esset parvulus seu puerulus, ut LXX vertunt.

3. Et iterum. §. 18 dicit angelus ad Agar: *Surge, tolle puerum. Ergo adhuc erat parvulus,*